

บทคัดย่อ

บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

พฤติกรรมของเกษตรกรผู้ให้ปุ๋ยชีวภาพสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน เพื่อปรับปรุงดินในนาข้าวในจังหวัดเชียงใหม่

โดย

นางปราณี ปาลี

ตุลาคม 2543

ประธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญสม วราเอกศิริ

ภาควิชา/คณะ: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมของเกษตรกรเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ ทักษะ และปณิธาน ในการให้ปุ๋ยชีวภาพสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน 2) ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเกษตรกรในการให้ปุ๋ยชีวภาพสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมของเกษตรกรที่ใช้ปุ๋ยชีวภาพสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน และ 4) ปัญหาและอุปสรรคในการให้ปุ๋ยชีวภาพสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน จาก 24 กลุ่ม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺

ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมากกว่าสามในสี่ เป็นชาย มีอายุเฉลี่ย 50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นหัวหน้าครอบครัวและแต่งงานแล้ว มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน เกือบสามในสี่ไม่มีตำแหน่งทางชุมชน แต่เป็นสมาชิกกลุ่มร้อยละ 70.33 ซึ่งกลุ่มที่มีสมาชิกมากที่สุดคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 61.33 มีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ย 68,063 บาทต่อปี เป็นรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 18,663 บาท และมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 41,460 บาท มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 9.46 ไร่

เกือบทุกคนอาศัยน้ำชลประทานในการทำนา สารเคมีที่มีการใช้ในนาข้าวมากที่สุด คือยากำจัดวัชพืช สำหรับการปลูกพืชนอกฤดูทำนามีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด มีการใช้เครื่องทุ่นแรงมากกว่าสามในสี่ แต่มีการช่วยเหลือในการทำนาได้เกือบสามในสี่ และมีภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเสียหายมากกว่าครึ่งหนึ่ง เพียงร้อยละ 7.67 ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การทำนาเฉลี่ย 23.42 ปี ทุกคนเคยใช้ปุ๋ยเคมีกับพืชทั่วไปและในนาข้าว และเคยใช้ปุ๋ยชีวภาพในนาข้าวร้อยละ 97.00 พืชอื่นที่เกษตรกรปลูกนอกฤดูทำนามากที่สุดคือ พืชผัก ร้อยละ 97.67 เกษตรกรได้รับการอบรมอาชีพทางการเกษตรน้อย เพียงร้อยละ 38.67 และมีการเยี่ยมชมกิจกรรมทางการเกษตรเพียงร้อยละ 8.67 เกษตรกรร้อยละ 60.67 ต้องการความรู้ในอาชีพการเกษตรเพิ่มขึ้น

ลักษณะวิธีการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ ผู้ให้ข้อมูลมีระดับการเห็นด้วยน้อยต่อการออกข่าวประชาสัมพันธ์ การตรวจนับผลผลิตและการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี มีระดับการเห็นด้วยปานกลางต่อวิธีการจัดประชุมอบรม ช่วงเวลาในการส่งเสริม วิธีการจัดงานวันสาริต และการทำแปลงสาธิต รวมทั้งการติดป้ายประกาศกับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ด้วย

ความเหมาะสมของเทคโนโลยีนั้น ผู้ให้ข้อมูลมีระดับการเห็นด้วยมากต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและสามารถสังเกตได้ของปุ๋ยชีวภาพแต่มีระดับการเห็นด้วยปานกลางต่อความมีประสิทธิภาพและความศรัทธา ความยุ่งยากในวิธีการเก็บและระยะเวลาที่ทดลองใช้

พฤติกรรมการใช้ปุ๋ยชีวภาพทั้ง 4 ด้าน คือด้านความรู้ เจตคติ ทักษะ และปณิธาน นั้น พบว่าด้านความรู้เกษตรกรค่อนข้างมีความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยชีวภาพ ด้านเจตคติต่อปุ๋ยชีวภาพที่เกษตรกรมีระดับการเห็นด้วยปานกลาง ด้านทักษะมีระดับทักษะมากในการปฏิบัติ/ทำได้ และมีปณิธานมากต่อการใช้ปุ๋ยชีวภาพ

ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ เจตคติ ทักษะ และปณิธาน กับปัจจัยต่างๆ นั้น พบว่า พฤติกรรมด้านความรู้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเป็นสมาชิกกลุ่ม การเยี่ยมชมดูงาน ลักษณะ/วิธีการส่งเสริมตามความเห็นของเกษตรกร และความเหมาะสมของเทคโนโลยีตามการรับรู้ของเกษตรกร

พฤติกรรมทางด้านเจตคติต่อเจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการใช้สารเคมีกำจัดหญ้า กำจัดแมลงศัตรูข้าว การใช้สารเคมีคลุกเมล็ด พฤติกรรมทางด้านเจตคติต่อประสิทธิภาพของปุ๋ย มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การเป็นผู้ใหญ่บ้าน การใช้สารเคมีกำจัดหญ้า กำจัดศัตรูพืช และพฤติกรรมด้านเจตคติต่อวิธีการใช้ปุ๋ยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเป็นกรรมการหมู่บ้าน

การใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช และการใช้สารเคมีอื่นๆ กับพืชนอกฤดูทำนา และการอบรมอาชีพทางการเกษตร กับการเยี่ยมชมดูงาน พฤติกรรมด้านเจตคติโดยรวมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับลักษณะ/วิธีการส่งเสริมในระดับค่อนข้างต่ำ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในระดับปานกลางกับความเหมาะสมของเทคโนโลยี

พฤติกรรมด้านทักษะสามารถทำได้ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การใช้สารเคมีกำจัดหญ้า และการใช้สารเคมีอื่นๆ ทักษะด้านทำได้ ต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การใช้สารเคมีในนาข้าวประเภทกำจัดหญ้า กำจัดแมลงศัตรูข้าว กำจัดปู และกำจัดหอยเชอรี่ การใช้สารเคมีนอกฤดูทำนาประเภทคลุกเมล็ด และทักษะด้านทำได้รวดเร็วมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเป็นกรรมการหมู่บ้าน การใช้สารเคมีกำจัดหญ้า แมลงศัตรูข้าว กำจัดปู และการใช้สารเคมีกับพืชนอกฤดูทำนาประเภทยากำจัดหญ้า และพฤติกรรมด้านทักษะโดยรวมทุกด้านมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับลักษณะ/วิธีการส่งเสริมในระดับต่ำและมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับต่ำกับความเหมาะสมของเทคโนโลยี

พฤติกรรมด้านปณิธาน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการใช้สารเคมีกำจัดหญ้าและกำจัดแมลงศัตรูข้าวกับการใช้เครื่องทุ่นแรง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับค่อนข้างต่ำกับลักษณะ/วิธีการส่งเสริม และความเหมาะสมของเทคโนโลยี

ปัญหาของการใช้ปุ๋ยชีวภาพ เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลที่เข้าร่วมโครงการไม่มีความพร้อมเพียงพอในการประชุมอบรม เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำไม่ชัดเจน แต่มีปัญหาน้อยมากเกี่ยวกับปุ๋ยชีวภาพ การจัดการนา และสภาพแวดล้อม